

МУЛЬТИКУЛЬТУРНИЙ ЗАХИСТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В ПРОЕКТНОМУ АНАЛІЗІ

Пономаренко О.В.

д.держ.упр., проф. ДонДУУ

У статті досліджено форми та методи, механізми мультикультурного захисту інтелектуальної власності в проектному аналізі.

В статье исследованы формы и методы, механизмы мультикультурной защиты интеллектуальной собственности в проекте анализе.

This paper investigates the forms and methods of multicultural mechanisms for protecting intellectual property in the projects analysis.

Постановка проблеми. У сучасних умовах міжнародної світової економіки все більш важливим стають такі її аспекти, як охорона та захист об'єктів інтелектуальної власності. Створення рівних умов господарювання, підвищення конкурентоспроможності та відповідальності за результати обумовлює об'єктивну потребу в оцінці та захисту об'єктів інтелектуальної власності на міждержавному рівні під час розробки проектів та програм.

Найважливішим інститутом регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності є захист прав. Його необхідність зумовлена забезпеченням інтересів творців шляхом надання їм обмежених у часі прав щодо контролю над використанням власних творів, стимулюванням творчої інтелектуальної праці, заохоченням творчої активності та впровадження її результатів в інтересах соціально-економічного прогресу суспільства, а також активізації інвестиційної та інноваційної діяльності підприємств та держави в цілому; захисту економічної безпеки держав за умов глобалізації світогосподарського розвитку, створення сприятливих умов для трансферу нових технологій; поширення інформації, уникнення втрат внаслідок

дублювання зусиль, спрямованих на пошук шляхів вирішення нагальних науково-технологічних і соціально-економічних проблем тощо [1].

Три основні типи захисту інтелектуальної власності, які існують в світі і в Україні, наступні:

- патенти, що закріплюють за автором право на винахід;
- авторське право, яке поширюється на твори у сфері науки, літератури і мистецтва;
- товарний знак на виготовлену продукцію підприємств [2].

В Європі організація винахідницької (інноваційної) діяльності є прерогативою Європейського Союзу, а заходи щодо захисту авторського права впроваджуються на міжнародному рівні, де більшість країн керуються правилами Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ). Україна є членом Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ) та учасницею найважливіших угод у цій сфері, зокрема: Всесвітньої конвенції про авторське право, Паризької конвенції з охорони промислової власності, Бернської конвенції з охорони літературних і художніх творів, Мадридської угоди про міжнародну реєстрацію знаків, Договору про патентну кооперацію, Міжнародної конвенції з охорони нових сортів рослин, Договору про закони щодо товарних знаків, Будапештського договору про міжнародне визнання депонування мікроорганізмів з метою патентної процедури, Найробського договору про охорону Олімпійського символу.

Найбільш актуальним є захист об'єктів авторського права, яке регулює відносини щодо створення та використання наукових, літературних і мистецьких творів та охороняється без реєстрації та формальної експертизи в державних органах. Воно виникає автоматично (за умов що зафіксованої оригінальної роботи автора у придатному вигляді), має територіальний принцип охорони (твори громадян певної держави, створені та оприлюднені на її території, будуть охоронятись на території інших держав за умов підписання відповідних міждержавних угод) і регламентує охорону твору протягом певного періоду (як правило, протягом життя автора і ще 50 років після його

смерті) [3]. Дотримання Україною положень Бернської конвенції щодо відсутності будь-яких формальностей підтверджує Угода ТРІПС, трактуючи це як умову вступу країни до Світової організації торгівлі.

Вплив інтелектуальної власності на економічний розвиток країни та підприємства часто залежить від сформованого уявлення про доступність та надійність її охорони. Однак стан захисту інтелектуальної власності в Україні як і в будь-якій країні суттєво впливає на обсяг та структуру іноземних інвестицій в інноваційні проекти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема захисту прав інтелектуальної власності займалися багато науковців, серед яких Базилевич В.Д., Никируй Л.І., Борик В.В., Підопригора О.А., Капіца Ю.М. та інших. Попри появи в останні роки багатьох досліджень у цій сфері невирішеними залишаються питання захисту інтелектуальної власності під час аналізу та реалізації проектів, у тому числі міжнародних.

Метою статті є вивчення механізмів мультикультурного захисту інтелектуальної власності в аналізі міжнародних проектів за участю багатьох учасників.

Виклад основного матеріалу. Передпроектний аналіз майбутніх міжнародних угод передбачає дослідження зовнішнього та внутрішнього середовища проекту, а також виконання таких завдань, як створення умов для формування ідеї, формування проектної концепції і виявлення ряду умов, **що** обмежують проектний процес, визначення зацікавлених сторін та умов фінансування проекту, інше. Перед початком виконання міжнародних проектів учасники повинні скласти і підписати ряд документів з метою уникнення непорозумінь між ними при майбутньому використанні результатів даного проекту.

Дослідження науковців [4] підтверджують, що під час виконання грантових угод ЄС (РП7 - Сьома рамкова програма Європейської комісії) до основних документів відносяться:

- Грантову угоду - угоду, яка регулює відносини між учасниками консорціуму (між виконавцями проекту) з однієї сторони та Європейською комісією (грантодавачем) з іншої сторони;

- Угоду консорціуму.

За необхідністю розробляється ряд додаткових регулюючих документів:

- Угоду про конфіденційність / нерозголошення;

- Угоду про передачу матеріалів;

- Угоду про спільне володіння правами;

- Ліцензійну угоду.

Як правило, в стандартних (типових) формах контракту обговорюються наступні умови:

- Максимальний розмір фінансування, аванс, порядок звітності.

- Технічний опис роботи, яку необхідно виконати.

- Регулювання основних прав і обов'язків учасників між собою та по відношенню до Європейської Комісії.

Найбільш поширеними під час проведення передпроектного аналізу є такі форми: *Foreground* та *Background*, які ґрунтовно досліджено в [4].

Background (з англ. - фон) - це інформація та знання (винаходи, бази даних, копірайт чи інша інтелектуальна власність), що належать учасникам до їх приєднання до Грантової угоди ЄС, а також будь-які права інтелектуальної власності, які необхідні для здійснення проекту або для використання *foreground*. Це інформація, про яку було письмово заявлено перед приєднанням до Грантової угоди, яка необхідна для реалізації проекту або для використання його результатів. Що стосується прав інтелектуальної власності, на які планується подати заявку, включаються тільки ті права ІВ, на які заявка була подана до приєднання учасника Угоди про надання гранту ЄС.

Foreground (з англ. - попередній план) означає результати, в тому числі інформація, матеріали і знання, що генеруються в даному проекті та дійсно можуть бути захищені. *Foreground* включає в себе права інтелектуальної власності (що впливають з авторського права, суміжних прав, права на дизайн,

патентні права, на сорти рослин, права авторів топологій, напівпровідникових продуктів), аналогічні форми захисту (право для бази даних) і незахищені ноу-хау (конфіденційний матеріал). Таким чином, *foreground* включає в себе матеріальні (прототипи, мікроорганізми, вихідний код і оброблені зображення спостережень Землі) і нематеріальні результати проекту. Результати, отримані за межами проекту (тобто до, після або паралельно з проектом) не є *foreground*.

Foreground є результатом інтелектуальної діяльності, отриманим при виконанні проекту та належить учасникам його отримання і включає майнові (прототипи, мікроорганізми, оброблені знімки тощо) і немайнові результати проекту (копірайт, зареєстрований зразок, патенти та інші форми захисту права) незалежно від можливості їх захисту [5]. Коли *foreground* формується спільно (тобто там, де окремі частини якого-небудь результату не можуть бути пов'язані з різними учасниками), він буде у спільній власності, якщо учасники не домовляться про інше рішення. *Foreground* як результат проекту належить тому учаснику, який створив його. Співвласники мають домовитися між собою про розподіл та умови здійснення права власності на *foreground*. Таким чином, за відсутності такої угоди (або до її укладення), цей об'єкт інтелектуальної власності належить до спільної власності. Такі форми захисту доцільно використовувати в системі управління проектами з використанням об'єктів інтелектуальної власності навчальних закладів у співпраці з нештатними співробітниками (студентами і аспірантами, іншими учасниками).

Спільна власність на об'єкти інтелектуальної власності виникає автоматично в двох конкретних випадках: у спільних проектах, коли *foreground* створено спільно двома або більше учасниками, що мають свої інтереси та частку кожного в роботі неможливо встановити. Це обов'язково повинно бути відображено у Статуті проекту - документі, який формально санкціонує проект або фазу і документує первісні вимоги, що задовольняють потребам і очікуванням зацікавлених сторін проекту. Учасники або стейкхолдери проекту можуть домовитися між собою про альтернативний підхід - спільне володіння

foreground в результаті проекту або часткову передачу права власності за умов володіння часткою третьою стороною (материнською компанією).

Проектний аналіз надає висновки до подальшого формування заходів та умов здійснення права інтелектуальної власності. Одним з найкращих механізмів реалізації міжнародних проектів є організаційно-економічний механізм, необхідний для впевненості в реалізації проекту і неможливості зриву через примхи будь-якого учасника, визначення єдиної облікової політики учасників та умов взаємовідносин, оцінки результатів та витрат при визначенні вигід проекту. Розроблений організаційно-економічний механізм сприяє підвищенню ефективності проекту і робить його менш ризикованим. Організаційно-економічний механізм реалізації проекту включає регламентуючі (нормативні) документи, схеми фінансування, умови використання ресурсів і продукції, зобов'язання учасників, заходи підтримки реалізації проектів, систему управління і облікову політику та ін. [6, С.196-197].

Що стосується питань захисту інтелектуальної власності, організаційно-економічний механізм повинен уточнювати питання витрат, пов'язаних з юридичними процедурами захисту (заявки, збори, мита тощо) та експлуатацією спільної власності *foreground* обмін доходами та прибутками. Такі спільні заходи власності повинні також приймати до уваги різні національні види спільної власності. Між учасниками проектів через права доступу може здійснюватися обмін інформацією, ноу-хау, програмним забезпеченням тощо. В Статуті (Грантовій угоді, угоді консорціуму) визначаються умови на передачу таких прав.

Проектний аналіз також повинен дати відповіді на умови передачі права власності на *foreground*. Для цього cedent повинен здійснити заходи для забезпечення своїх договірних зобов'язань щодо поширення, використання та надання прав доступу новому власнику. У проектах Security Research, передача третім особам повинна бути вирішена лише в кожному конкретному випадку.

Передача права власності на об'єкти інтелектуальної власності третім особам - в третю країну, наприклад - не пов'язану з Сьомою рамковою

програмою, може вважатися неможливою у наступних випадках: якщо це не відповідає інтересам розвитку конкурентоспроможності європейської економіки, етичним принципам, несумісне з міркування безпеки.

Під час проведення проектного аналізу розглядається також можливість використання *foreground* в подальших науково-дослідних розробках, в системі проектного маркетингу та пост проектного обслуговування. Учасник, який володіє *foreground*, використовує його під час подальших наукових досліджень, у комерційній та промисловій експлуатації, інші учасники – через механізм ліцензування (пряме та непряме використання).

Використання форм *Foreground* та *Background* доцільно використовувати також в соціальних проектах, де в останні роки спостерігається досить позитивна тенденція до збільшення громадських ініціатив та інноваційних культурних проектів. Захистом інтелектуальної власності в культурному секторі займаються недержавних організацій, які здійснюють культурну політику на демократичних засадах та принципах ефективного урядування ЄС. В цьому секторі об'єкти інтелектуальної власності сприятимуть духовному розвитку громадян.

Експертні оцінки в цьому секторі дає Міжнародний Фонд досліджень творів образотворчого мистецтва (International Foundation for Art Research – IFAR) – некомерційна неурядова освітня і дослідницька організація, утворена з метою сприяння вирішенню питань аудентифікації і атрибуції творів мистецтва. Ця організація організовує ідентифікаційні дослідження (живопису, графіки, скульптури, фотографії), видає «IFAR Journal», співпрацює із Інтерполом та іншими спецслужбами.

Висновки і перспективи подальших розробок. В статті розглянуто механізми мультикультурного захисту інтелектуальної власності в аналізі міжнародних проектів. Запропоновано використання таких форм захисту, як *Foreground* та *Background*, що досліджується під час проведення проектного аналізу та знаходить відображення в організаційно-економічному механізмі та формуванні статуту проекту.

Подальші дослідження планується присвятити економічному обґрунтуванню запропонованих форм та механізмів захисту інтелектуальної власності.

Список використаних джерел:

1. Базилевич В.Д. Інтелектуальна власність [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pidruchniki.ws>.
2. Скрипко Т.О. Інноваційний менеджмент [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pidruchniki.ws>.
3. Охорона та захист прав інтелектуальної власності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pidruchniki.ws>.
4. Никируй Л.І. Інтелектуальна власність у міждержавних дослідницьких проектах: Навчально-методичний посібник / Л.І.Никируй, В.В.Борик. - Івано-Франківськ: Видавництво "Гостинець", 2010.- 72 с.
5. Никируй Л. Питання захисту інтелектуальної власності у РП7 // Матеріали презентації. <http://cstei.lviv.ua>.
6. Механізм державного управління соціальними проектами та програмами: теорія та методологія. Монографія. –Донецьк: Донбас, 2010. – 366с.